

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Mexicana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68715](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68715)

P R O V I N C I A
M E X I C A N A.

REGESTAS exequar
anno priore a socijs centum
nonaginta quinque: postero
re, a sedecim supra ducen-
tos. Sex (vt de duobus an-
nis simul dicam) sublato mor-
bo. Obtinere se ad diuinum obsequium tri-
ginta quatuor.

COLLEGIUM MEXICANVM.

SOCCII DECEN supra centum, postea
sexaginta quinque, multis videlicet in va-
ria loca attributis. Instituta certe Professo-
rum Domus, in qua (vt his initijs) socij septem.
Cum iacerent fere ciues omnes pestilenti ta-
be, viuidus nostrorum ardor se erexit: contem-
pserunt, euenire sibi quod posset, vt alijs be-
ne esset. ex eo factum, vt quibus ignoti erant,
essent non solum noti, sed etiam cari. In hac
tempestate, antiquissima summæque venera-
tionis Christi effigies de cruce pendentis, præ-
lata supplicatione sollemni per urbem, profe-
quente omni Clero: relataque in adem no-
quam, & proposita populo ad nouem dies, pro
communi valetudine: mox paulatim intermit-
tente peste, ciuitas reualuit. Conciones fru-
giferæ

giferæ toto anno. cum concionator paucis
 commendasset opera misericordiæ (an quod
 cognita hominum voluntas pluribus hortan-
 di causas exemerat) tantum repente vestis fa-
 ctæ infectæque ad nos collatum est, vt satis fue-
 rit tegendæ multorum nuditati. quod iterum
 sæpiusque eodem tenore factitatum. Sed &
 alius quidam extitit concionum fructus. ora-
 runt Hispani, eo die, quo coniunctim omnes
 cælitæ in Ecclesia Christiana venerationem
 habent, vt concionator vnum aliquem ex ijs
 Sanctis, quorum reliquias habemus in tem-
 plo, ad finem vsque vertentis anni patronum
 singulis assignaret, hoc idem Indis petentibus
 æmulandi cupidine, ne tanto bono fraudentur,
 non fuit negandum, præmissa concione de cul-
 tu ac veneratione Sanctorum. dissipata est huius
 diei fama, multosque e vicinis populis ad simi-
 le studium ac votum contraxit. Ab Hispanis hoc
 additum, postridie illius diei, quo scilicet die
 defunctorum animæ iuuantur precibus supersti-
 tum, collata grandis eleemosyna in sacerdo-
 tes urbanos eo die sacra facientes. mos vter-
 que inductus communi consilio, vt quotannis
 sine intermissione seruetur. Non desinunt no-
 stri explicare doctrinam Christi Dominicis
 diebus vespertinis, circum hospitales domos,
 lanificia, compita, plateas, & custodias pu-
 blicas: ad quas cum eunt identidem, impetra-
 ta venia liberarunt duos, propter illatam in-

iuriam, capite damnatos. Mulieres multæ vitam improbam deseruerunt ad Cœnobium transgressæ. Virginum aliquot pudicitia, cui paupertas obstabat, periculo erepta. Pax inter plures constituta, præcipue proceres inter duos, ita atrociter disidentes, ut cum magna auctoritate viri in ijs restituendis frustra laborassent, animam prius, quam odium deposituri viderentur: sed & hos placavit Deus oratione nostrorum. Pertinacis iræ mulier non solum non ignouit inimicæ petenti veniam & ad eius pedes abiectæ, sed toruo vultu versa ad alias, sibi ventrique suo (ventrem enim ferebat) mortem imprecata est, si vniquam mitigaretur. visa prædicere, quod euenit. cum crudi doloribus puerperij esset in vicinia mortis, Parochusque præbiturus Eucharistiæ sacramentum, interrogaret (de more) num ijs parceret, a quibus læsa esset, sacerdos noster qui eo venerat, capta occasione, inuisam moribundæ ante oculos ponit: et venia facile ipso in articulo impetrata est. mox enim summent Dominicum corpus vox & vita defecit. Pro ægra altera (idem an alius sacerdos?) fundendis ad Deum precibus posuerat noctem: cum prima luce ab ea accersitur, narrabat hæc, in quiete admonitam se, id ut faceret, a quodam homine nostri ordinis, fuisse. Procedunt et studia litterarum. mitto seueriorum experimenta cohonestata illustrissimi Proregis Episcopi que

scopique Tlascalensis, & aliorum Principum
 præsentia. ad aduentum Proregis ipsius fa-
 bella data breuis atque elegans, communi
 plausu: tributa tum præmia scholastica ma-
 gni pretij. quadringentis aureis steterisse affir-
 mant. affixa etiam poemata varia, in la-
 ta membrana scripta, pictaque: eaque tum
 lecta studiose ab iis, qui cõuenerant, tum Pro-
 regi, quæ eminebant, oblata ab ijs qui in pan-
 gendo felice ingenio præter ceteros dona-
 ti essent. magna illius diei in præsens lætitia,
 & in posterum memoria fuit. Inchoata Soda-
 litas sub auxilio ac nomine Dei matris, post
 diploma a Patre Generali transmissum, eo die,
 quo beatam Virginem colimus in cælum rece-
 ptam, sollempnis celebritas fuit, auditæque La-
 tinæ orationes, & Hispanici versus, in Mexica-
 næ nobilitatis amplissimo cœtu. placuit biper-
 titam esse, quia pares cum paribus congregan-
 tur facilius, seruata ratione æqualitatis. Com-
 plectitur altera Theologos Philosophosq; pro-
 uectioris ætatis: reliquos altera permixtos:
 sic inter similes acuitur magis æmulatio, & a-
 gnoscitur ex propinquo sua species virtutis.
 et si certis diebus ex vtraque conuentum age-
 re de rebus communibus solent. religionem
 omnium conijcias ex tribus, quos paucis me-
 morabo. Adolefcens domo nobilis, falso infi-
 mulatus, coniectus erat in carcerem: quam ob-
 rem flagrabat infamia, nec ad eam depellen-

dam quicquam virium habebat, nisi quod solabatur conscientia, & spes diuini auxilii a patrocinio Virginis, nec fefellit: postero die ipsius negotium honestissime explicatum est. Alter Cōgregationem affectabat, differebat Præfectus, cupiditate accendenda: eum vrgeret aliquando, toto Gymnasio audiente respondet Præfectus, non decere inter Parthenios adolēscētes conspici cincinnatum (nam hic forte cincinnum gerebat) at iuuenis, si hoc vnum obstat, tollam impedimentum: simulque flexis genibus, in medio cincinnum tondet, vt hoc veluti signo ostendat se Deiparæ consecratum esse. Tertius denique ex eodem numero iam sacris initiatus, sic alte & magnifice de dignitate sacerdotij cogitare cœpit, ac loqui, vt cum existimaret non quemlibet esse facile tantæ molis capacem, satis superque dilēctaret sibi, infra summum illud fastigium consistere vno gradu. sed auctoritas matris & consilium nostrorum effecere, vt pro regula acciperet aliorum voluntatem, ad quam dirigeret suam. Domus nostra iam satis commode aucta. templum bonis initijs ædificari cœptum. In æde beati Gregorij, de qua attigimus nonnulla ab his trinis annalibus, duo sacerdotes cum totidem fratribus versantur, aliorum soluti operum et curarum, in Indorū salutem dumtaxat intēti: ita autem sunt promeriti beneficijs amorem illorum, vt sacramen -

mentorū causa certatim confluant e multis locis, nec vlla ratione se adduci pariantur, nō verbis, non terroribus, sed ne vinculis aut verberibus quidem, quominus certatim accedant diebus festis ad animarū magistros. At vnus ex eadem gēte infidias dāmonis hac ratione effugit. Biennium fere, cū per inuios montes & abrupta hac contenderet, artes agnouerat, viceratque, maligni spiritus peruersa suadentis: donec in eodem itinere intentatum est periculum maius: offert se ei dāmon specie adolēscētis decoro vultu atque habitu, vt se deorsum ducat e monte hortatur, neque enim offensum iri: auri quinetiam & argenti vim magnam, ac pretiosos lapides ostendat, consilij mercedem. non tulit clementissimus Deus plus imponi oneris homini, quam ferre posset: itaque alius quidam (haud dubium quin bonus Angelus) atate florens ac forma dat se in cōspectū illius, admonetque vt constanter agat, neu corrumpi se falsis muneribus, aut importunis consilijs sinat. Quod si te iste induxerit, præceptis ad Inferos detrudere. proin Mexicum proficiscere, & consule sacerdotem (eum nominabat) saxo, vt te mihi obtemperasse nō pœniteat. Constitit ille veluti ab stupore defixus: cui vt successit lætitia, ad nos narraturus facturisque quod viderat audieratque, festinus accurrit: & nunc tantā percipit animo voluptatem, vt prædicet cale-

ste beneficium, & grates agere Deo nō cesset. Conueniunt etiam multi e regionibus longinquis, nec satis habent peccata deposuisse, nisi vicissim auferant secum de scripto salutare monitus, ac recte viuendi rationem. Auxit pietatem populorum locupletatum templum egregijs picturis, & excitatum Sanctuarium afferuandæ Eucharistiæ, insigni artificio: sed maxime sanctæ Crucis lignū, ex argenteo pluteolo tralucente crystallo Dominica in Passione post concionem ostensum, tunc enim tantum murmur singultuum, tantaque comploratio orta a conuerberantibus pectus, vt diu quies non esset, accursus deinde venerantiū & osculari cupientium vix ipso die finitus, itemque natali Domini, sacroque Paschate, cum conuocatos mendicos domum nostram contexerunt vestitu nouo, refeceruntque lautiore cibo, ministrātibus nostris patribus, & præcepta interim salutaria miscentibus, vt non minus animo quam ventre conuiuæ delectarentur. At sollemnis Eucharistiæ celebritas, propter confitentium & communicantiū multitudinem, suo die peragi non potuit: igitur, altero magis vacuo, prælatum cæleste ferculum splendida pompa. Ceterum tanta Indorum erga patres Collegij beneuolentia, vt concionatorem ægrotantem lacrimis votisque nec incruenta verberatione corporis retinuisse videantur in vita: quinet alio profici

scen-

secentem recreandis viribus, viri mulieresque
cōplures profecuti sunt vel inuitū ad aliquod
spatium, eximio argumento caritatis. Beatæ
Virginis Sodalitas instituta apud Indos feli-
ces progressus habet. sodales ipsi palmam
pietatis inter ceteros ferunt. ea enituit (vt
reliqua fileantur) cum feria quinta sancti-
oris hebdomadæ ad sepulcrum Dominicum
feni horas quaternas in precationibus periti-
terunt. Ceterum sunt mulieres complures
ita tenaces pudicitia, vt sacrosanctis se mu-
niant mysterijs aduersus prælia impuroꝝ:
quæ octodecim ipsos annos fortiter vna susti-
nuit clarissima victoria. Viduam vnus erat
aggressus occasione arrepta: sed ea Iesum no-
mine appellans, clamore sublato perterrefe-
cit intrantem: quinet fuisse strenue percussit:
petit is veniam supplex, neque a victrice im-
petrat ante, quam det fidem apud nostros pec-
cata confessurum. et nunc eam viam instituit
vita, vt si perueniri huc debuit post errorem,
profuerit errasse. Accipite nunc miram cō-
stantiam virginis. Precibus eam ac muneribus
corrumpere cupiebat adolescens: cum
frustra essent, vim adhibet: nocte quadam
cum abesse sciret eius parentes, transmissis pa-
riete iannisque estractis penetrauit se in cu-
biculum, vbi erat puella: quæ magno animo
millies se mori paratā prædicat potius, quā
vt pudorem amittat. impotens iuuenis gla-
diū

dium stringit: non mentem pudica, aut orationem mutat: at amore ille iraque incensus os cædit pugnis, vt effluat sanguis. Tum virgo, positus genibus, Dei matrem inuocans pudicitia præfidem, maiore nisu clamauit. sic importunus, fatigatione, an timore vicinorum accursus, re infecta discessit. Nec fraudanda est sua laude uirgo altera ex eodem genere: magno cæli desiderio tenebatur, & amore uirginitatis: sed cum eam sponsam sibi ambitione cuperet adolescens, neque obsisti posset, quattuor dies petijt ad deliberandum: quod omne tempus in ieiunijs & oratione consumpsit: mox die quarto cū sumpsisset Eucharistiam, incredibili voluptate sanctam animam reddens, ad cælestes nuptias migravit. Hoc ubi auditum erit, renouatum videbitur (scio) Petronilla uetus exemplum.

T E P O T Z O T L A N E N S I S S E D E S.

DVDVM admonuimus hanc esse Nouitiorum officinam: ij, priore anno quindécim fuere, & præter magistrum, sacerdotes sex, qui Mexicanam linguam & Othomiten exercebant. hoc opus utilitatem habuit. conuocantur uidelicet, excipiunt confessiones, multosque erudiunt ad priscam pietatem. Hic etiam de mulierum pudicitia aliqua reddentur. Virgo ab impudico homine se, contenta
voce,

voce, incusso stipite, coniectisque in eum saxis,
 fuga denique, relicta in ipsius manibus ve-
 stis lacinia, defendit. alias cum ab eodem in-
 stincto furijs in eas angustias adducta esset, ut
 elabi non posset (Deus animos dabat, & peri-
 culi magnitudo) sic eum allocuta est. Quo te pra-
 cipite agit amentia (miser) ut ea cupias, quae di-
 vina lege prohibentur? extrema quaelibet pa-
 tiar libentius, quam inuri maculam pudicitiae
 meae. neque aliter Patres iubent. quin te hinc
 amolire, & Deum non perpetrati solum, sed
 etiam cogitati facinoris ultorem vereri disce.
 Penetrarunt virginis verba animum impude-
 ntis: itaque pudore suffusus cepessit fugam. Ma-
 iore animo visa virgo altera, quae mulierem se
 esse oblita, non verbis, sed verberibus, & nodo-
 so robore importunum abegit. Haec omnes apud
 nos capiunt mysteria salutis. Nec solum adiu-
 ti qui erant in urbe, sed factis quoque vicina
 per oppida excursionibus persuasum multis,
 ut amarent mentem bonam. Longior, pluribus
 et fructuosior commoratio Xocotitlani fuit:
 quo profectus est sacerdos. repperit nempe Pa-
 rochos ignaros linguae: oppidanos autem ita
 rudes imperitosque, ut in crassis tenebris nul-
 la fere emicaret scintilla veritatis: hoc signo:
 dubitabant, Deus lapis esset, an lignum. mi-
 serebitur, quisquis haec audiet, si habet aliquid
 Christiani pectoris. Igitur visus noster, depul-
 sa nocte, reddidisse lucem: et omnes, tamquam
 mor-

mor-

mortalis non esset illi sensus, nec vox hominem sonaret, admirabantur verba facientem: paucis diebus addidicerunt Catechismum, at qui opibus ac dignitate præstabant, curarunt in alia oppida mittendum. Parochi præterea multi cum illo egerunt mitteret Christiana rudimenta idioma ipsorum. iam enim nos diligere incipiunt, quorum animos nostri ignaros officij sinistra suspitionum iam pridè ambuerant. Nec minoris commodi fuit Quequetocà excursio facta. Hic vero quod abesset Parochus, sacerdos vnus tres menses versatus magnum momentum attulit ad salutem cunctorum. De his omnibus excursionibus in vniuersum hoc dici potest: tantam fuisse confidentium multitudinem, vt sacerdos saepe ad noctem vsque ieiunus protraxerit audiendi laborem. Ceterum, confessi semel, vbi cognouerunt hoc vel illud nefas esse, cum alio tempore de iisdem interrogantur, aperte negant: quod scilicet dudum nõ licere intellexerint. ita vere se emendatos esse ostendunt. At sacrosanctæ Eucharistiæ tanta apud eos reuerentia est, vt tridui aut quadridui ieiunio ad eam se parent: qui semel communicarunt, mirum deinde, quam se integros seruent ab omni genere peccati. dicas a sacramentum percipientibus percipi etiam sacramenti virtutem. In quodam oppido veneficus erat affecta ætate: hunc in rebus dubijs consulebant Indi, & tamquam
diui-

diuinum reuerebantur, atque adeo metuebant, quod propter cōsuetudinem, quæ ei cum diabolo erat, quolibet malo existimabant afficere posse hominem, quem vellet. hic tamen, Deo volente, adductus vt veniret ad templum, et pro foribus ædium statueret signū Crucis: qui & ceteris deinde, vt exēplum sequerentur, oratione persuasit. Ex hac Zepotzotlanensi Sede, anno posteriore, Nouitij in Collegium Angelo politanum, translati: is locus ad eorum comorationem, & institutionem commodior visus.

COLLEGIUM SANCTI ILLE- fonsi.

INSTITVTVM Mexici Seminarium in-
formandæ iuuentuti, cui a sancto Illefonso
nomen, admonuimus quadriennio ante: cen-
tum alumni tunc erant: nunc enim, aucto nu-
mero, cētum quinquaginta. Creuit nimirum
omnium fama cum disciplina & scientia: vt
non solum Mexicani ciues, Hispanique qui in
his regionibus, & Prorex illustrissimus, sed e
remotissimis etiam locis viri nobiles, suos li-
beros apud nos edoceri atque educari vehe-
menter exoptent. Duodecim hic e nostris plu-
rimum versantur. De alumnorum pietate sic
habe: quattuordecim Societati, alios alijs re-
ligiosorum familijs nomen dedisse. doctrinæ
qui.

quidem a plerisque, & ingenij tantum specimē datum, vt si res examinetur ponderibus suis, cum hac Academia paucas conferas. Proregis filij tres tale edidere inter se litterarū certamen variis exercitationibus in parentis ad Collegium aduentu, dicendo, & committendo carmina, vt paternas aures, oculosque incredibili affecerint voluptate. itaque in discessu, pro eorum institutione ac reliquorum omnium, immortales nobis gratiæ adæ. At cum sacrarum Quæsitores causarum in Mexicano regno scholas inuisere beneuolentiæ causa uoluerunt, recitatus est dialogus uenustus & grauis, oblataque carmina & ænigmata singulari artificio: vt viri magna auctoritate & prudentia, præfagiēte animo, prædixerint nō modo sperare, sed plane confidere tam felici indole adolescentes magno olim præsidio atque ornamento omnibus futuros. Anno posteriore inchoata Sodalitas Annuntiatiæ Virginis: & apparet multorum, tum in ea deposcenda ardor, tum in celebranda, eiusque exercendis muneribus, assiduitas ac diligentia. Collocatum est nunc primum venerabile Christi corpus in sacello magnifice ornato. is dies celebr fuit dato dramate, & insigni carminum apparatu, emblematumque magna elegantia & copia, quibus peristyliā decorabantur.

COLLEGIVM ANGELOPOLI-
tanum.

NON MINOR industria lausq; eorum, qui Angelopoli instituuntur in Seminario sancti Hieronymi, vt quinto abhinc anno accipere potuistis: data ab ijs in scena, & quasi composita fabula, ab argumento erudienda inuentutis: vt ostenderent paruum licet numero cœtum futurum gloria ingentem. Nostri in hoc Collegio viginti. eorum etiam cura in lanarios se extendit: excoluntur multi in plateis assidue, suisque temporibus in foro nundinario, Christiana doctrina. nec in vrbe tantum se continuere: exierunt in oppida vt maxime opis indiga, plurimo fructu, sacerdotes duo. eorum aduentus fama vt attigit aures oppidanorum, omnis sese multitudo ad peccata confitendum effudit, vt diurnus labor in multam noctem fuerit extrahendus. et reperebatur postridie prima luce. non procliuæstimatu est, quo certamine animorum, qua procella lacrimarum adirent sacerdotem. reperiebantur enim non pauci ætate exacta, qui numquam antea fuerant confessi. nec deerat, quibus, an Deus esset, suspicio animum pullabat. superstitiones porro inueterauerant multæ, quibus euellendis feliciter elaboratum est. magna consecuta in pluribus mutatio uitæ.

sum-

summam Christianæ legis ita auide hausit puerilis ætas, vt cum diebus festis fieret interrogatio, ad exquisita responsa timeret senectus aurium fidem. itum deinde in aliud oppidum, quod & magna voluptate perfusum nostrorum aduentu. ceterum tam festo cultu suscipiunt Eucharistiam, vt augeat communis lætitia venerationem. viridantibus folijs redimitur ædes, & flore consternitur. sacras epulas coronati ineunt, ac lucentes facibus: merito agnoscas celeberrimum illum omnibus ac sanctissimum agi diem. nullus autem maior metus, aut religio, quam ne ad cæleste cœuiuium contaminati accedant. itaque diligens ad præparationem cura confertur. ad extremum tantus cunctos oppressit dolor in discessu nostrorum, vt confusis vocibus flentes singuli citam reuersionem orarent. Atque hæc anno priore, nam de rebus anni posterioris seorsum dicendum videtur. Ergo, in Collegio Angelopolitano, cum adiuncta proxime Nouitiorum domo, numerati quadraginta sex. in Seminario sancti Hieronymi, occupati fere in instituenda iuuentute, quinque. Tyronum patientiæ virtus in nosocomijs maxime spectata est: plena erant agrotorum corporum ex Hispanica classe: bis quotidie accedentes mane & vesperi, bimestrem operam posuere. Duo ex agrotantium numero (quorum alter illustri familia erat) sic eos auersabantur, vt ne sustinerent

stinerent quidem aspectum: sed Nouitij hos
 potissimum adeuntes, & omni officiorum ge-
 nere prosequentes, perfecerunt, vt mutata vo-
 luntate vterque peccata deposuerit: ille etiã
 voverit ingressurum Societatem, si effugisset
 morbum. Nec minor labor in eo demitigãdo,
 qui nosodochio præerat: quamlibet nostro-
 rum sedulitatem in ægrotis adiuuandis, non
 ingrato solum animo, sed etiã inuito accipie-
 bat: donec ab vno condocefactus, quo sine adi-
 remus valetudinaria, propitia voluntate fuit.
 is quatrduo post morbo correptus, & erep-
 tus est, itaque Xenodochij cura, dum valetu-
 dinarius alter constituitur, translata ad nos
 magna vtilitate multorum. Tertianorũ (oc-
 fuerunt hoc anno) maxime in Catechismo In-
 dis Hispanisque tradẽdo probata industria est.
 Bis sacerdos cum socio missus ad varia oppi-
 da fructus vberrimos tulit. inuenit in vno op-
 pidanos expertes omnis doctrinæ: sed breui
 excoluit omnes, & informauit quantum satis
 esset: lustrauit sacro fonte pueros non paucos:
 ex his opportune nonnullos, qui statim vita
 abiire: impulit aliquos, vt iniustas nuptias
 cum legitimo matrimonio mutarent: aures
 quamplurimis de tota vita confitentibus de-
 dit: vnum a patrandi homicidij cogitatione
 deterruit. et accidit aliquid, nõ sine causa me-
 morandum. Effrenatæ mulier libidinis per-
 licere pudicum iuuenem conabatur sermone

Y y incesto,

incesto: et quamquam flagitium aspernabantur aures, non tamen desistebat: donec perpulit, ut effugeret turpitudinē sceleris, ad voluntariam mortem: igitur in restem appēsam de sigillo caput inserit, ut spiritum excludat: placuit Deo, ut funis (an quod vetus erat, ac putris) disrumperetur: ipse semianimis cadit: cum accurrisset mulier illa, impos mentis credidit mortuum: et dolore subito (agnoscebat enim se causam & caput mali) alterum ingressa cubiculum, a trabe alta cum innexisset nodum collo, infelicem animam excussit. ut ad se remigravit iuuenis, voluit opem ferre singultanti: sed serum auxilium erat. illicet ad nos rei seriem exponens accessit. Nempe non errat semper (ut vulgo dicitur) Mors: aliquando & eligit: visa, ut est carnifex peccati, utriusque expendisse, eum scilicet retentura, qui nocentior esset. Multa in his oppidis utiliter facta. Vescabantur Indi carnibus diebus vetitis: viri ac mulieres iisdem in ædibus habitabant, coniugium prætexentes: quod satis esse existimarent ad legitimi ius matrimonij consanguineorum consensum: detectus uterque error, & rite correctus est. Ne in obscuras balneas permixti feminis mares, ut fiebat olim, ingrediantur, non parua occasione peccandi, seuerè cautum. Ceterū, in maiore hebdomada publicæ diuerberationis cōtuetudine recepta, mos erat, ut vino se ingurgitantes ob-

stupe-

stupefacerent doloris sensum. ita per eos dies, quorum magna sanctitas est, iacebant in comitis sopiti, mero vincti. obuiam itum est malo, & in odium, seu furor voluntarius, seu obliuio rerum, & vorago mentis, ebrietas, adducta. Atque hæc priore expeditione. Posterioris occasio fuit pestilentia: qua grassante, tantus iniectus omnibus timor mortis, vt, cum incredibile cupiditate ægroti ualentesque se præmunitent sacrosanctis mysterijs, aduersus peccata, immittenda pietate animis, nihil videatur vtilius fuisse.

VAXACENSE COLLEGIUM.

SVNT HIC e nostris octodecim, in Indorum utilitatibus bene occupati: præsertim pestilenti anno. itaque noctu diuque egrediebantur ad auxilia & solatia ægrotantium: uicacim obibant ciuitatem, ut quod pertineret ad animæ salutem corporisque, nihil prætermitterent: id cum experirentur nonnulli, qui antea a nobis alienato animo erant, accusabant stultitiam suam, & tanto magis nostros diligebant: etenim ea necessitate multi premebantur, vt nostri, adhibito Parocho, officium emendicarent, quæ essent subleuandis laborantibus duplici malo inopiæ morbique. et corrogata non exigua summa. accidit maxime unum atque alterum memoria dignum.

Aleator impurus & improbus, accitum a domesticis sacerdotem, vt audiret confitentem, tanta cum indignatione accepit, vt in ipsum cogereret maledicta, eaque probra in Deum, quæ in odium aures adducere possent: demum, repetitis crebro aleatorijs verbis impijsque, miserrime animam expuit. Solata est sacerdotis marorem ex viri iactura mulier paupercula, quæ moribunda, statim vt eum vidit, signo Crucis ostenso, Hoc, inquit, Pater ago, cacodæmonem expello. nec multo post delibuta maiore gaudio, quam quod mens capere posset: Sinite (ait circumstantibus) me iucundissimo Dei matris conspectu frui, en ipsam aspicio, cum insigni Patrum comitatu, huic similiam qui mihi adstat ad lectum. multaq; alia edidit clarissima signa immensæ voluptatis. Iam vt relinquã agrotos: octauo quoque die habetur ad populum sermo in æde nostra: ad conciendos auditores Catechismi adhibentur pueri procedentes per vias vrbs, cum lata modulatione carminum piorum, excitantur ciues ad frequẽtem Eucharistiæ perceptionem: sed admonentur interea, vt se ipsi probent, ac dignum aduenienti hospitium parent. existit interdum aliquid, vnde fructum æstimes. Inda mulier scelerato homini roganti stuprum vehementer restitit, hoc dicto, Egon, quæ me reficio tam sæpe Christi corpore, commaculari patiar animum meum? numquam pudorem
viola-

violabo. eadem mens ac fere oratio alterius
 in magna paupertate erga impurum, repulsa
 grandi pecunia, præmio flagitij. Maiore fuit
 in periculo alia, quæ noctis silentio solitaria
 domi cū aliquid ageret, exaudiuit ianuæ stre-
 pitum: quis esset roganti, responsum est mi-
 nistros esse Prætorios. igitur ostium aperuit:
 intrauit homo impudicus, a quo cum turpi-
 ter sollicitaretur admonitu loci ac temporis:
 mulier ne cunctatione auget periculum, sum-
 pro virili animo ac robore, extrusit adulterum
 reluctantem. Afferrentur & alia non dissimi-
 lia exempla: sed nos breuitati studemus. Die-
 bus quadraginta magni ieiunij viri mulieres-
 que, locis sepositi, flagris se cadunt, dum de-
 cātatur interea quinquagesimus psalmus, in-
 citandæ pœnitentiæ. Res domestica belle pro-
 cedit. Piorum liberalitate coempta sunt præ-
 dia, e quibus efficiētur bis milleni aurei annui
 census. Coacta etiam stips ad dissoluendum
 æs alienum felici euentu. ea occasione lustra-
 ta oppida suburbana, & pro functione nostri
 muneris diligēter instructa. Sed interea quid-
 dam accidit, quod memorare non videtur ab-
 surdum. Cum adeuntur maritimi populi, inci-
 dit sacerdos cum socio in copiosum virum &
 opulentum, ceterum candidū ac probum, qui
 numquam antea e Societate quemquam aspe-
 xerat. is excepit illos, vt amicos & notos om-
 ni significatione humanitatis. benignitatem

tam effusā mirantibus, & causam quærentibus dixit. Conspecta mihi nuper Dei mater comitantibus aliquot uiris eadem veste, qua vos utimini, præcepit, vos ut adiuuarem, quibus rebus possem. Neque aliter fecit. Ceterum, curatum in vrbe, ut inter socerum generumque, & inter alios ciues duos, odia detumescerent. Oppidum item vrbe non procul, quod Toparchæ, & Parochi diuersa studia in duas veluti partes distraxerant, æquis condicionibus conuenit, vno e nostris sacerdotibus interprete, & quasi tabulas fœderis dictante. Hic quoque Virgo ab Angelo salutata suum Sodalitium habere cœpit. Episcopus fecit exemplum, Decano sequente, mox alijs e sacro ordine, ceterisque nobilibus viris, ut iam centum censeantur. Conueniunt in sacellum singulis mensibus, diuinis epulis reficiunt animam, & patrocinia sanctorum rite sortiuntur. Aliquorum cura in vinctos, pauperesque nosodochij porrigitur. quinet designantur, qui sacrosanctam Eucharistiam, cum ad ægros defertur, comitentur tædis accensis. effectumque est, ut hanc pietatem sodalium & ceteri ciues æmulentur.

VADALAIARANVM, ET VAL-
lisoletanum Collegia.

IN RECENS constituto Collegio (ut dudum indicauimus) socij nouem. Eorum ope

ra

ra diffensiones multæ ac similitates finitæ, magna æque admiratione, & approbatione ciuitatis. ciues valde addicti nobis. ex Ethnicis nonnulli ad fidem conuersi. Christiani aliquot, in magna ignorantia rerum, de sacramento pœnitentiæ edocti, ad argentarias duos profecti sacerdotes: alter vt Indos, genus miserum, instruat: alter vt Hispanos: tanto vterque fuit apud suos in amore, vt eorum admonitis obtèperarint omnes, immo et de suis facultatibus detraxerint sibi multa, ad eos detinendos: et iam nihil expetunt magis, quam eo etiam in loco aliquod Collegium. is certe perceptus animarum fructus, vt fere spem omnem expleuerit. Inuectus erat sacerdos pro concione in alexæ lusum, in prominentem capillum, in aliarum praua consuetudinum: nō passi sunt plerique se frustra commoeri: audientes dicto fuerunt. Indus in adulterum, quem domi reppererat, eamque ob causam confictum vinclis, tanto odio ferebatur, vt non nisi eius interitu placari posset: fuerunt preces multorum irritæ: sed deprecantibus nostris remisit illi pœnam, & facilitati vxoris veniam dedit. Qua, Christiana rudimenta ediscerentur a pluribus, ratio inuenta: explicata decalogi præcepta: de quattuor nouissimis conciones habitæ: hæ res omnes sic gratæ fuerunt populo vtilesque, vt nunc quasi reddita luce, tã diu se, quibus inuoluti essent tenebris, igno-

rasse confiteantur. Ceterum, vetus Indorum mos erat, vt ludicrum committeretur certamen, nescias, exacuendine roboris, an potius exercendæ crudelitatis, quo se mutuis plagis afficerent, affigerentque adeo, pæne ad mortem: nam & aliqui memorantur, qui perierunt sub ictu. tam fœdam immanitatem sacerdos eo tempore progressus in plateam, plena concione sic damnauit, vt Deo etiam adiuuante sustulerit: doluit primo tunc populus erepto spectaculo: sed postea gaudius est: vt æger, cum in siti negatur accésura magis potio, postmodum valetudine recepta.

IN VALLISOLETANO septem. Pater vnus e cognitione linguæ magnas utilitates his populis præbet. concionatur diebus festis: confesiones (et fere generales omnes) Quadragesima præsertim, frequenter audit: quo in opere sæpe nocturnus diurno continuatus labor est. inter sacerdotes duos atque alios inter primarios ciues rixæ sedatæ. ad Clerum de officijs Christianis habitæ scholæ cum fructu: et cõciones ad adolescētes, qui in contubernio maximæ ædis, ieiuno verno: trina ab his diuerberatio hebdomada suscepta. Emissione anniuersaria ad fodinas argenti (septem leucis distant) præter sollempnia illa, reconciliatio dominorum inter se dissidētium, ad perfectionem operis & ad operarum concordiam perutilis fuit.

S E.

SEDES PASCVARENSIS:

QVAE DECEM e nostris in hac Sede ad
 proximorum salutem fecerunt, non perin-
 de, vt fuerunt facientibus difficilia, si singilla-
 tim narrarentur omnia, essent audientibus iu-
 cunda. insitum nempe natura est hominibus,
 vt res, magnæ licet, diuturna consuetudine vi-
 lescent: nouas, quamquã paruas, quia sunt inu-
 sitatæ, miremur. hinc factum credo, vt capia-
 mur valde, quæ singulis acciderunt, comme-
 moratione exemplorum. varietas enim illa, &
 distincta personarum rerumue appositio de-
 lectat. Vera hæc oratio est: sed seruabo illud
 meum, vt e necessarijs nihil prætermittam: cõ-
 munia, vt iubeor, indicem tãtum & attingam
 breuiter, uti intelligantur. seponam tamen ac
 feligam quæ eminebunt. Igitur silebimus Pas-
 cuari redintegratas amicitias, sedatas rixas,
 administrata, præbitaue sacra mysteria, pro
 suggestu populũ, & rudiores de plano tradenda
 Christiana doctrina, instructos. aliqua de varijs
 expeditionibus veluti aceruatim ponemus.
 Tecolapam regionem (vbi populi amplius tri-
 ginta) lustrauerunt sacerdotes duo. Itum est &
 in oppida Colimæ. ab alijs duobus in loca aspe-
 ra, & caloribus torrida. ea fortasse, de quibus
 tradidimus año octogesimo octauo: et ad Ma-
 tlacingas. nec minus toridem profecti in aliam
 pro-

prouinciam, cuius nomen non est scriptum. idem, opinor, cum obirent subinde alias oras, terrasque, in proximis mari littoribus de Maquilla celeberrima olim prouincia, incolarumque multitudine ac rerum copia nobilissima, fama & auditione acceperūt: sunt quinetiam eius primos fines ingressi: adierunt primum ordine oppida quattuor, nomen vni Tlatlila: atque in his cum fructu iuxta ac labore versati: mox etiam alia. in omnibus sparsum semen diuini verbi, quod sitienter acceptum in solo mollito, fructum suum dabit in tempore suo. in his gentibus populisque confessiones exceptæ innumerabiles, eo vtiliores, quo superioribus temporibus, minus integræ, aut frequentes. Concionum magna efficacia, et uis. Catechismi exponendi incomparabiles fructus. Eum facile ac celeriter ut ediscerēt, a Deo populis concessum: quorum tantus in nostris amor, tāta assiduitas precum diebus festis, cum quibus sæpe & noctes coniungebant in templo: ea cupiditas, vt soluerentur a noxis: ea examina accurrentium, vt qui ipsi nō viderunt informare cogitatione non possint. Hæc multa, vt præmonui, in vnum collegi, nunc pauca separentur. In regione, quam Tecolapam dicunt, ebrietas commune vitium est genti: id seminarium malorum: cui primum, ac potissimum remedium afferri vitium: hoc vno sublato, multa correctæ. In Colimæ oppido quodam

dam inter quattuor viros factiosos, ac veluti capita gentis, ita inter se discordes, veteraque odia retractantes, vt sine interneccione familiarum placari nollent, mira lætitia totius regionis, pax restituta. itaque iam omnes hæc cura habet, hoc studium, vt conferant singuli pecuniam pro modo facultatum, domicilio nobis struendo. et persuadere conantur, offensis Hispanorum Indorumque necessitatibus, quibus aliter subueniri nequit. Verum alicubi manebant adhuc vestigia impuræ superstitionis. Vbi ægrotabat aliquis, vt scirent de eventu valetudinis, vas plenum aqua impio ture vaporabant: huc postea cum defigerent obtutus, aspicere arbitrabantur, quid ægro futurum esset. et quamquam conuenerat inter homines, vt ne enuntiarent nostris rem continuo damnaturis, proditum est tamē arcanum non obscuris indicijs, et eius vanitas excussa. In quodam Mexicanorum oppido, quo die Angelorum panis erat præbendus hominibus, adornatum est templum festiuo apparatu: et non solum campano ære, argumento lætitiæ, sed & musicis instrumentis ac vocibus personuit. At in prouincia Maquilla decumbebant multi pestilenti afflati sidere: itaque audiendi fuere omnes, & inungendi sacro oleo non pauci. gens inculta est & barbara, vt cæli asperioris, ita ingenij, ea solum seire videbantur, quæ cernuntur sensu, more pecudum: forsitan et or-
tas

tas animas interituraeque existimabant. ceterum, de Inferorum cruciatibus, aut gaudijs caeli, ne suspicio quidem. de fidei mysterijs, etsi baptizati erant, nihil acceperant. occupabat omnia ebrietas, desidiaque, et quae ex ijs vitia sequuntur. libido vaga & inconcessa. vix firmata aetate erant, cum in parentes filij intentabant manus. magnitudo illic ac varietas scelerum, & cum impunitate licentia. nullam voluptatem sibi negabant peccandi. misera gens ac miseranda, siue proiectam considerares in malum, vitio iam corruptae naturae, siue omnis propemodum ignaram boni, defectu doctrinae. augebat miserationem, quod nostros ubi viderunt ignotos homines, existimabant venisse importunos exactores ad oppida spolianda. itaque eorum congressum conspectumque vitabant: comitatem vero in inuisendis agris, & affabilitatem sermonis pessime interpretabantur. et erant qui eam ob causam solum mutare meditarentur. Ad quam tristitia deducti sint nostri his rebus cognitis, ex vestro sensu iudicare potestis. et erant ante oculos multorum sepulcra, qui pactione cum diabolo facta e viuis excesserant. sed collegerunt se ipsi, freti Deo. Ergo ex modestia parsimoniaque ipsorum, ut evanuerunt suspicionum inania, lux veritatis eluxit: explicauerunt scilicet, qui essent, quibus e terris venirent, quid quaerent, quis laborum finis, ac periculo-

culorum tam longi itineris. Nihil medium
 plerumque in ingenijs eiusmodi: aut oderunt,
 aut amant: vtrumque effuse: qui antea auer-
 sabantur tamquam expilatores, vt cognoue-
 runt quid vellent (nam & bonum nihil non ex-
 petit: & feræ ipsæ bestia applicant se ad nutri-
 tores suos) ab eorum latere vix vnumquam di-
 scedebant. Igitur exposita diligenter rudi-
 menta fidei: disputatum de articulo mor-
 tis, de necessitate extremi iudicij, de horrore
 pœnarum ad Inferos, deque scelestorum sup-
 plicij nisi resipiscant, numquam desinenti-
 bus, quæque alia æternis hominum animis
 ineuitabilia. cœperunt ex eo aspicere diuinam
 lucem, detestarique vitam priorem: et exorfi
 nouam, iam se Christianos esse agnoscunt. dis-
 sipata ea fama statim vicina circum oppida
 conuolarunt multi, nostros sacerdotes, de
 quibus tam pulchra audierant, visere cupien-
 tes. Oppidum Tlatlila in prominentibus fa-
 xis mari alluitur, hic pluribus iactatis inuale-
 tudine sacrae Vnctionis ac Pœnitentiæ sa-
 cramentis subsidio fuerunt. in alijs duobus
 oppidis eodem incommodo laborantibus ea-
 dem facta, excepti fuere campani æris pulsu,
 sollempni gratulatione, non temperantibus op-
 pidanis præ gaudio a lacrimis, & effudenti-
 bus se obuiam longis agminibus, ad aduentã-
 tium manus deosculandas. Quæ voces porro,
 his,

his, & superioribus omnibus oppidis, fuerint
 mortalium, sacerdotibus nostris grates agen-
 tium, admirantium, prædicantiumque cau-
 sam tam longæ ac difficilis viæ, Deum oran-
 tium, vt quandoquidem nihil poscerent ter-
 renarum rerum, neque inueniretur apud ho-
 mines, quod pro eorum erga se merito esset sa-
 tis, ipse gratiam referret (quia hoc pertinuit
 ad extollendam Societatem) in præsentia præ-
 termitti, tum ad breuitatem aptius, tum re-
 ligiosæ etiam professioni conuenientius reor.
 In posterioris anni, vt arbitror, missionibus,
 hæc repperi admiratione digna. Iuuenis pro-
 fligatus ac perditus, cum nec parentum nec
 vxoris admonitu innouare se vellet ad hone-
 statem vitæ, in nocturnis tenebris, post strepi-
 tum ac fragorem ingentem, videre visus dra-
 conem horribili specie, & statim perterritus
 exclamat ad coniugem. Fer opem, vxor, dra-
 co, diductis faucibus mihi interitum minatur.
 at mulier nihilo audacior, Cruce frontem mu-
 ni (inquit) & Mariam Dei matrem voca. hoc
 facto diffugit spectrum: et audita vox, abijce-
 ret sarcinam peccatorum, adiret Societatis
 Patres de tota vita consilium daturus. Alteri,
 idem vt præstaret, consilium ex eo natum,
 quod tenebricoso loco vidisset ollas plenas
 pultis impositas igni, de formi circum Aethio-
 pum turba materiam suggerente: e quibus
 unus,

unus, cum feruentissimam trulla tetigisset,
 extulissetque fumantem, Hæc, inquit, potio e-
 briosorum ingluuiem vlciscetur. At alia duo
 visa erunt audiētibus iucundiora. Mulier exi-
 mia pietate, cui a confesionibus erat noster,
 cum secum assidue recognoscit Christi cru-
 ciatus, eum videre meruit Cruci affixum, &
 audire suaviter loquentem. Sed & Indus, re-
 rum diuinarum vsui deditus, mira tenebatur
 cupiditate nostros videndi: hoc maximum ip-
 sius votum ac postulatum erat, vt venirent ad
 oppidum. cum in ea cogitatione versatur,
 noctu tres iuvenes secundum quietem videt
 diuina specie, e quibus vnus aureum vas ele-
 ganti elaboratum artificio ferebat. tum qua-
 le hoc esset spectaculum, & quid portenderet,
 cum scire cuperet tacitus, occupauit alter co-
 mitum, qui nihil ferebant. Num illum nosti?
 neganti, subiecit, Michael est. In eo vase est
 medicina, qua Patres Societatis Iesu post ter-
 tium diem uenturi ad vos Indorum ægritu-
 dines sanabunt. visum comprobauit euentus.
 sed redeo ad urbem, & similia adiungo. Indus
 a pia viuendi semita in peccatorum foueam
 delapsus, inde se expedire vi sua non poterat,
 aut potius, in cæco errore mentis, ne curabat
 quidem. hic quoque, visa hinc minaci Morte,
 illinc horribili damone, nocturnæ quietis ima-
 ginem ad mutationem vitæ conuertit. Alte-
 rum, qui cum a pueritia paterna domo digres-
 sus,

sus, sic vitam instituerat, ut nihil pensi, neque moderati haberet, quin etiã se dæmoni deuouerat chirograho e sanguine percussæ linguæ, efficaci oratione sacerdos a fœdō victu ac m̃cipatu retraxit. Ceterũ, mortuus ex Indorũ numero quidam, qui diu in hac vrbe principatum obtinuerat, præclarum omnino atque euidens Indis Hispanisque Christianæ pietatis exemplum. Is nostrorum olim sermonibus instructus, euellendis vitijs publicis, inserendis virtutibus, semper dedit operam ut similes sibi redderet subiectos. quotidie sacrũ audiebat: ponebat bonam diei partem ante beatissimæ effigiem Virginis in precationibus ad Deum. doctrinæ Christianæ ita sitiens erat, ut nemo magis. nec minus opera etiam multis benigne fecit. mendico roganti eleemosynam ut vestem emeret, suũ pallium dedit. tum ipse rei occultandæ cupidus, per diuerticula ac recessus clamculum domum reuertit. sed & quibusdam, a quibus erat grauiter læsus, cum magna premerentur inopia, prius ad liberalitatem eius quam ad veniam confugi-entibus, statim dedit quod petebant: ne differendo videretur negare. et iam spes obtinet, ut ipsius beneficio hæc sedes aliquot socios alat, omni quærendæ in posterum stipis labore sublato. ei porro, anno ante quam obiret, ita se Deus infuderat, ut nullum verbum nisi diuinis de rebus, aut de periculo mortis audi-
 re

re uellet. Cum in vltimis esset, interroganti sacerdoti, Ecquid cōmoueretur animo, quod coniugem liberosque orbos relinqueret. Minime vero (inquit) quin potius lator. Deus enim viduam & pupillos suscipiet: cuius in fidem ac potestatem illos me, meaque omnia commendo. Atque his, et talibus colloquutionibus pijs feliciter quieuit. Subijcietur hic quiddam miraculo proximum, immo plane miraculum. Est in hac vrbe mulier paupercula, magna integritate vitæ, magnoque ardore animi multa & graua pro Christo perferendi. quam sit Deo accepta, hac re quæ innotuit, maxime declarata est. Triennio ante uir eius decesserat, relicto tantulo maizio, quantum vix alimento sedecim dierum, non amplius, superesset: omnem spem illa proiecit in magnum omnium parentem, nihil de crastino sollicita: neque irrita fuit: adhuc maizium perdurat. rem ipsa, non iactantia, sed cum verecundia rettulit nostris, alioqui incredibilem, sed alias a Deo factitatum, cum similem honorem in suos famulos ostendit.

SEDES VERAE CRUCIS.

QVONIAM hæc vrbs non procul abest ab eo portu, quo Hispanica classis quotannis appellit, in aduenientium commoda laborem ponendi ampla nostris occasio est: qui

Zz

erfi

etsi propter cali inclementiam, magnamque vim calorum, tentati sæpe varijs morbis, tamen in proximorum utilitatem egregie laborarunt. Nauium gubernatores, fabricatores, remiges, uectores, seruitia, ciuesque ipsi in insula portuque uicino, adiuti concionibus, & auditi, cum se ipsi aperirent. Itum præterea ad Aluaradi stumē, & ad oppida quædam alia, vulgus Angulos appellant: ea sunt Hispanis hominibus, propter nimios æstus, minus frequentata: atque illic Mexicanis Indisque diligenter opera impensa est. Quamobrem etiam qui Almeriam colunt (regio est informis terris, cælo aspera, tristis cultu aspectuque: hoc asylum profligati homines habent. nec quisquam eo penetrat cum periculo uitæ, vbi nulla compendij causa) nostros aduocarunt: ab ijsque se tractari excolique patiuntur. Neque enim ullum est hominum genus ita ferum ac barbarum, modo se homines esse intelligant, quod aliqua non tangat cura animæ salutis.

S E D E S M A N I L A N A .

QUINTO ab hinc anno significatum est, nobis ædificari domum. ea nunc demum absoluta est, amplo ambitu, e lapide, pluribus tributa cubiculis, vbi non incommode nostri habitēt: ij nunc quidem sunt decē. quibus (etsi quattuor religiosorum ordines pia munera exer-

exercent in non ita magna vrbe) superest po-
 tius aliquid, quam vt desit, quod agant. Epil-
 copus nostrorum opera assidue vtitur. et in-
 dicauit Deus viris duobus, esse sibi curæ studiū
 Societatis. Vterque enim admonitus somnio
 est, ut salutē animæ quæreret a medicina, quæ
 a nostris præscripta esset. eorum alter sic uehe-
 menter incitatus est, ut donec cooptaretur in
 cœtum nostrum, numquā fecerit orandi finē.
 nunc verum fuisse visum rebus affirmat. tem-
 pli etiam supellex magnopere creuit. mirum
 hoc anno, quo varia propter naufragia, mul-
 torum res familiaris naufragium fecit. die
 quidem festo sancti Petri, tam grauis tempe-
 stas exorta est, vt naues plurimæ, quas inter,
 duæ enormi magnitudine, onustæ merce, mer-
 gerētur. agnosceres diuinam vltionem. quam-
 quam in maiore periculo Manila fuit, contra
 Hispanos, ab Indis nobilibus, Iaponijs, Bur-
 neisque coniuratione facta: sed ea, Dei benefi-
 cio, detecta est, & de cōiuratis pœna sumpta.
 Ceterum, posteriore anno, ædificari incepit
 templum magnifica specie, sumptu Ioannis
 Pacheci Maldonati, Iustinæque eius coniugis:
 cuius tâta in religiosas omnes familias, atque
 in nostram præsertim beneuolentia, quoad ui-
 xit, vt cum iam esset vicina mors, rogarit vi-
 rum, num ad patres missum diarium esset: qua-
 si hæc eam maxima cura haberet, nec cum ip-
 sa moriente moreretur. composita in nostro

templo, & pro concione ab Episcopo laudata est. Iam magnus nobis ac multiplex aperitur campus, excursionibus faciendis. Bisaiarum prouincia Manila distat non tam lōgo spatio, Christianæ legis ignara: vicinarum omnium maxima est, salubri czlo, ac fertili solo: nouam Hispaniã superat multitudine incolarum. Iori rex, qui finitimus Malacæ, eam armis & operibus arcte obsidebat (vt dira fames, quæ absumpsit plurimos, docuerit humanis carnibus vesci) tandem conuersa bellandi ratione fugatus & attritus est. cum enim ex India sex Lusitanorum naues illuc appulissent subsidio militem & com meatum ferentes, repentina excensione Malacam liberarunt, tantoque animorum ardore ac virium persecuti sunt hostilem exercitum iam conuersum in fugam, vt fere omnem interneccione delerint. Iorum quidem vrbs gentis caput, capta & æquata solo est, omnesque arces atque oppida euerfa. Lusitanus, paucis desideratis, cruentus sanguine hostium, & onustus præda, insigni cum victoria triumphans reuertit. Nuntiatum nobis est Ternarēses fame ac bello vehementer affligi. Tidorenses, quibus amicis vtimur, Quartam insulam, ex his quæ aromatibus abundant, expugnarunt: proinde Hispanorum opem implorant, ad alias obtinendas. Ciauli rex, vera religione iam pridem suscepta, auxilium petit, significatque gentem cui ipse imperitat sic esse pro-

se propensam ad amplectendum Christum, ut nihil aliud desideretur, nisi qui instruant ad fidem. idem narrat miles, qui in illo terrarum tractu diu versatus cum illis saepe egisse de religione affirmat. Quæ cum ita sint, ut fortis exercitus certus victoriæ ad propinquam pugnam, sic et nostri, Deo vocante, ad hanc tantam segetem, quæ inalbescit veluti ad messem, dignos animos parant. sacerdotes iam duo didicere Indorum propriam linguam: quo magis utiles fuere. Igitur, Quadragesima præsertim, tantus numerus confitentium, ut cum suo ordine audiantur qui accessere primi, nonnulli vel triduum expectent. sic autem afficiuntur, cum excurritur per oppida, omnes concionibus, ut si esset permissum, sequerentur concionatorem, quocumque se conferret. nec sunt hebeti ingenio homines, quin acuto potius, ut eorum multi iam Hispanice loquantur. Sed natura humanæ gentis cara est univique patria lingua.

CACATECANA ET CINALOENSIS Missiones.

CACATECANA vrbs, in hac nova Hispania, post Mexicum, alias omnes & argenti venis, & incolarum multitudine superat. Huc duo e nostris principio missi: anno posteriore, additi tres: quorum dexteritate ac religione

ligione multa in melius correcta . occursum aliquorum inimicitiiis , ac temulentia multorum . amantur a ciuibus , grandi iam collecta pecunia magno opere experentibus vt stabile domicilium in vrbe collocetur .

CINALOENSIS prouincia , multis licet abhinc annis esset cognita , et cuperemus eo mittere aliquos ad laborem , operarum inopia factum est , vt in posteriorem vsque annum aliqua expeditionis species differretur . Igitur missi duo , exceptique tanta gratulatione , vt obuiam illis itum esse a plurimis viginti leucarum itinere plerique affirmant . Ceterum Pater Martinus Perezus , in hunc modum fere scribit . Vt ad primam peruenimus Cinaloensem prouinciam , Hispanorum confessionibus data opera est . deinde vltius progressi sumus . Gens est ingenij bonitate excellens , eaque mansuetudine , ac suauitate morum , ut a nostro comitatu vix vmquam discedant : quos etiam noctu dimittere difficile est . adeo laboris patientes , ut bis anno excolant agros . raro uescuntur carnibus , etsi ceruis leporibusque eorum saltus abundant , & in urbe ipsa magna sit copia gallinarum . inter mulieres etiam , nullus inertia locus . hæ uidelicet uel uiris se socias adiungunt in opere rustico , vel domi operata lanificio , parem rationem faciunt cum maritorum labore externo . ceterum , sic quies inimica utriusque sexui , vt nihil inuitius faciat ,
quam

quam cum cessant diebus sacris. quamquam interdum penso absoluto, ut mulieres arundinibus paxillorum forma, sic viri ad cursum lusu quodam (ad palum vocant) se exercent. cuius hæc species est. Pluribus collusoribus bipertitis in factiones duas, semilibrale lignum pedibus ab vno propellitur maximo nisu, mox accurrunt alij certatim, et ne terram contingat, qui fuit velocissimus iterum pedibus trudit, dein excipitur ab alio impellendum eadem ratione, dum perueniatur ad metam: hinc reditur eadem ludendi forma & celeritate ad carceres, vnde erat discessum. tum qui fuere primi, victores pronuntiantur, & donantur arcu sagittisque, incredibili plausu. comparatur ex eo tanta velocitas pedum, & agilitas corporis, ut binas ternasue leucas sine defatigatione decurrant. Ad has exercitationes confluunt e diuersis populis iuuenes multi, militari omnes ætate ac studio, picturata veste, gemmantibus plumis, insigni ornatu. luditurque, in tanta cupiditate vincendi, ea moderatione animorū, ut iurgia inter eos numquam extitisse audierim. Ceterū, cum aliquando, propter fraudē quæ dicebatur cōmissa, differrentur præmia, commotis animis, prope ad arma erat ventum, nisi a nobis placati fuissent. Magna mulierum pudicitia est: nec in tanta multitudine aliquam inuenias, quæ corpore exercent quæstum. singulis vxoribus sunt

contenti: exceptis optimatibus, qui sic pluribus nuptijs ambiuntur, vt totidem etiam sementes facere legibus iubeantur. sed quam primam duxere, ea proprie vxoris obtinet nomē, & locum. Iam vero, vt est auditum prohiberi plura matrimonia, abstinent non inuiti. Vnum esse non ignorant rerum effectorem, ac parentem Deum, cuius sedes, cælum: eum moderari res omnes, quæ prouidentia reguntur: in homines tamen nulla propria cura, propter animi libertatem. ita nulla apud eos olim religio, aut cultus pius: nullus ritus funerum: mortuos aut vrunt, aut in profundissimum sepulcrum sexcētorum passuum altitudine caduera deiiciunt. domus e ligno fabricantur, culmina operiuntur virenti stipula, aut arundineo textu. tellus piscosis fluminibus irrigatur plurimis, summa celeritate se euoluentibus in Oceanum. regio aprica, felici temperie anni, afflatu noxio carēs: nullæ in ea arbores fructiferæ. indigenæ ea valetudine corporis, vt nullum adhuc ægrum inuenerimus. cæci & membris capti adeo rari, vt numerari possint. miræ gentis paupertas. Igitur in his locis, ad cōuocatos homines, quorum docile & tractabile ingenium est, eorum lingua expositus Catechismus. baptizati mille circiter ac sexcenti: ceteri instruuntur: ducenti fere ac viginti nuptias pie celebrarunt. templa tredecim, in humilibus casis (sed compensat piorum excelitas animo-

animorum) extracta. Ultra has gētes, sunt Tepauanz, Siuiri, Quiuiri, alijque populi numero sissimi, Mexicani noui imperij: vnde, Deo adiuuante, si summittantur qui opem ferant, expellenda vetus dæmonum supersticio est. Hæc vt dixi, ex litteris Patris Martini Perezij. At socius alter, Pater Gundisalvus Atapia, in vicinis regionibus animos ad suscipiendum baptismū aptissimos repperit. erant quidē Christiani aliquot, sed in summa ignoratione rerum scitu necessariarum. itaque hi reformati: instituti ac tincti aquis salutaribus centū viginti vnus: plures futuri, nisi Cinaloēsium procuratio potior fuisset. Ceterum, haud diu ante in iugo montis præcelsi idolum erat, cui homines prisca, ad vbertatem messis, maizium, ad victoriam reportandam, sagittas offerebant: et quamquam demoliti olim fuerant Hispani turpem effigiem, cum illac transissent, manebat tamen memoria, & aliqua supersticio. igitur sacerdos noster, cum catechumenorū grege prælata cruce Christiana rudimenta continentium, ad montem conscendit, euerseque arbore, sub qua fuerat imago execranda, vt nullum esset vestigium, Crux victrix summa omnium veneratione imposita est. Sed cum his duobus patribus laborantibus, cresceret opus animusque, vt in abundanti messe, deficientibus viribus, sacerdotes totidem additi in operæ subsidium, et, si uerum querimus, etiam in certamen laboris.

PRO-